

Kulkutaudit tappoivat lapsia vielä 1900-luvun Turussa

Vielä 1900-luvun alussa oli tavallista, että perheen lapsista kolmannes tai jopa puolet kuoli ensimmäisten elinvuosiensa aikana. Tavallisten kylmettymisten lisäksi suurimpia uhkia olivat kulkutauteina esiintyneet tuhkarokko, vihurirokko ja hinkuyskä. Rokottaminen ennen niin tappavaa isorokkoa vastaan aloitettiin Turussa jo vuonna 1754. Sen myötä tauti hävisi lähes tyystin 1800-luvun kuluessa. Rokottamisella on Suomen Turussa siis jo lähes 270-vuotinen historia, ja sen ansiosta monet lastentaudit ovat lähes kadonneet keskuudestamme.

Kulkutaudeiksi kutsutaan sairauksia, jotka esiintyvät väestössä voimakkaana muutaman vuoden välein. Kun väestöön syntyy riittävä määrä lapsia, joilla ei ole immuniteettia kyseiseen sairauteen, leviää epidemia sitä aiemmin sairastamattomien keskuudessa. Tällaiset sairaudet ovat erityisen vaarallisia juuri pikkulapsille.

Isorokko aiheutti vakavaa tuhoa väestössä aina 1840-luvulle asti. Sen sairastivat lähes kaikki, ja osalle jäivät muistoksi sairastetusta taudista rokonarvet. Kulkutauteja tutkineen Arno Forsiuksen mukaan isorokkoa esiintyi 4-6 vuoden välein ja sen kuolleisuus oli 20 %. 1700-luvun puolivälissä laskettiin, että Ruotsin valtakunnassa joka kuudes tai seitsemäs kuolleista menehtyi isorokkoon. Vuosittain siihen kuoli 8000-9000 lasta.

Jo 1700-luvun alussa Eurooppaan levisi ikivanha itämainen tieto siitä, että istuttamalla rokkoa voitiin aiheuttaa sen lievä muoto, joka suojasi myöhemmältä vakavalta tartunnalta. Turun akatemian lääketieteen professori Herman Diedrich Spöring julkaisi jo vuonna 1737 asiaa koskevan kirjoituksen, mutta ensimmäiset rokonistutukset suoritti Turussa vasta vuonna 1754 piirilääkäri Johan Haartman.

Turun suomenkielisessä seurakunnassa isorokko raivosi muutaman vuoden välein, ja esimerkiksi vuonna 1799 siihen kuoli 67 lasta, kun kaikkien seurakunnassa kuolleiden alle 15-vuotiaiden lukumäärä oli 205, ja kaikkien kuolleiden yhteismäärä 329. Isorokko oli tappavin tauti kyseisenä vuonna, sillä siihen kuoli joka viides kaikista menehtyneistä. Vielä 1840-luvulla isorokkoon kuoli vuosittain kymmenestä kahteenkymmeneen lasta. Väestömäärältään voimakkaasti kasvavassa seurakunnassa tauti aiheutti 1860-luvun alkupuoliskolla enää pari kuolemantapausta vuodessa. Rokottaminen tehoi siis toivotulla tavalla.

Herkästi tarttuva tuhkarokko oli lähes yhtä vaarallinen pikkulapsille. Ensimmäinen käyttökelpoinen rokote tuhkarokkoon keksittiin vasta vuonna 1963. Turussa raivosi vuonna 1793 tuhkarokkoepidemia, joka surmasi 30 suomalaisen seurakuntaan kuulunutta lasta. Kaikkiaan seurakunnan jäseniä kuoli tuona vuonna 329. Eri tautien epidemiat eivät osuneet yksiin, sillä suurena isorokkovuonna 1799 tuhkarokkoon kuoli vain yksi lapsi.

Vuosina 1808-1809 Turun suomenkielisessä seurakunnassa kuoli 40 pikkulasta tuhkarokkoon. Vuonna 1803 kaupungissa oli pienempi epidemia, mutta joulukuussa 1808 alkanut epidemia surmasi vuoden lopussa kuusi, ja vuoden 1809 aikana 34 pikkulasta. Vuonna 1809 suomalaisen seurakunnan jäseniä kuoli kaikkiaan 401, joten tuhkarokon osuus kuolemantapauksista oli huomattava.

Hinkuyskää ja kurkkumätää esiintyi epidemioina muutaman vuoden välein. Hinkuyskä aiheutti voimakasta tukahduttavaa yskää. Lähes kaikki lapset saivat molemmat taudit ja hinkuyskän kuolleisuus oli pahimmillaan suurempi kuin tuhkarokon, tulirokon ja kurkkumädän yhteensä. Kurkkumädän kuolleisuus vaihteli 25-65 % välillä. Suomessa rokotukset näitä tauteja vastaan alkoivat vuonna 1952 yhdistetyllä hinkuyskä-kurkkumätärokotteella.

Turun suomenkielisessä seurakunnassa hinkuyskää esiintyi enemmän noin neljän vuoden välein ja tauti surmasi muutamasta yli kymmeneen lasta kunakin epidemiavuonna. Siihen menehtyneet lapset olivat iältään alle vuoden ja neljän vuoden väliltä.

Tiedot suomalaisten kuolinsyistä 1600-luvulta lähtien on kirjattu seurakuntien kuolleiden ja haudattujen luetteloihin. Suomen Sukututkimusseuran suurprojekti HisKi sisältää kaikkien suomalaisten seurakuntien syntyneiden, vihittyjen ja kuolleiden luettelot – eli edellä mainitut seurakuntien historiakirjat aina 1900-luvun alkuun. Aikaväli vaihtelee hieman riippuen seurakunnasta. Puhtaaksikirjoitetut luettelot ovat kaikkien vapaasti käytettävissä osoitteessa hiski.genealogia.fi.

Veli Pekka Toropainen

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja Turun yliopiston Suomen historian tutkija

Turun Sanomat, Alio 20.9.2022.